

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Սովորողների մեջ արժեքային համակարգի
ձեևավորումը առարկայի դասավանդման ընտացքում

Առարկան՝ Անգլերեն

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Վիկտորիա նիկողոսյան

Ուսումնական հաստատություն՝ ՃՀՀԱՀ

Երևան 2022

Բովանդակություն

Ներածություն.....	3
Գլուխ 1. Ուսուցչի դերը արժեհամակարգի ձևավորման գործընթացում	
1.1. Ուսուցչի դերը ավելի բազմաբովանդակ է, քան միայն դաս տվողի.....	6
Գլուխ 2. Օտար լեզվի ուսուցման դերը աշակերտի՝ որպես բազմամշակույթ կրող անձ	
2.1. Օտար լեզվի ուսուցչի դերը որպես արժեք ձևավորող	10
Եզրակացություն.....	16
Գրականության ցանկ.....	19

Ներածություն

Երեխաների կրթության մասին խոսելիս՝ մենք հաճախ օգտագործում ենք «արժեքներ» հասկացությունը: Բոլորս կարելորում ենք արժեքների ձևավորումը գալիք սերնդի մոտ եւ միգուցե այդ բառին ինչ-որ ենթագիտակցական իմաստ ենք հաղորդում: Փորձենք ձեւակերպել, թե ինչ է ի վերջո «արժեք» ասածը: Մեր երկրում աշակերտների արժեքային համակարգի ձևավորումը ներառված է ՀՀ

Հանրապետության պետական չափորոշչում՝ որպես հենց կրթության բովանդակային բաղադրիչ:

Յուրաքանչյուր ուսումնական առարկայի մասով սովորողների պատրաստվածությունը ներկայացվող գիտելիքային պահանջների մեջ առանձին կետով նաև նշվում է արժեքները և դրանց ձևավորումը, որոնք պետք է տա դպրոցը: «Արժեհամակարգ» հասկացությունը մանկավարժական գիտության մեջ ըմբռնվում է

բավական լայն շառավիղով: Առավել ընդունված է այն ընկալումը, որ արժեհամակարգը մարդու բարոյական, գեղագիտական, հոգևոր, իմացական, մշակութային և էթնիկական արժեքների համախումբն է, որն անհրաժեշտ է անձի ներդաշնակ, բազմակողմանի ձևավորման և զարգացման համար:

Արժեքն երեւոյթ է մեր կյանքում, որի դիմաց մենք գին ենք վճարել: Վճարի «արժույթը» կարող է տարբեր լինել՝ տվայտանքներ, հույզեր, այլ արժեքների զոհաբերություն, հարազատների, հայրենակիցների կամ նախնիների կորուստ, կորցրած հող, հայրենիք եւ այլն: Արժեքը հնարավոր չէ ստանալ հեշտությամբ, այն պետք է վերապրել, անցկացնել քո միջով, զգալ ու գիտակցել: Այդ ամենի դիմաց մենք ստանում ենք իմաստներ, քանի որ արժեքներն են իմաստավորում կյանքը: Արժեքների մեծ մասը սնվում է էթիկական նորմերից, ձեւավորվում է դրանց շնորհիվ: Էթիկական նորմերը անհրաժեշտ են մարդկանց համակեցությունը ապահովելու համար՝ դրանք պարտադրում են հրաժարվել ցանկալիից հանուն ընդհանուր շահի: Դրանք տարբեր են ոչ միայն տարբեր հասարակություններում, այլեւ անգամ հասարակության տարբեր շրջանակներում, նույն երկրի տարբեր տարածքներում: Երբ փլուզվում են արժեքները, խախտվում է համակեցությունը եւ տարածվում անբարոյականությունը: Մարդիկ դժբախտանում են, տնտեսությունն անկում է

ապրում, հանցագործությունները դառնում են համատարած, կյանքը կորցնում է իմաստի զգալի մասը, մարդիկ սկսում են հեշտությամբ իրար կոտորել:

Հենց այս պատճառով է, որ կրթության հենքը եւ գլխավոր իմաստը պետք է դառնա արժեհամակարգի ձևավորումը: Դպրոցը պետք է լինի օրինակելի տարածք, ուր հաստատուն են էթիկական նորմեր, ուր աշակերտները սովորում են դրանց համապատասխանել: Հաճախ դպրոցը ստիպված է պայքարել հանրության մեջ տարածված արատների դեմ եւ այդ պայքարում պարտավոր է հաղթել: Դպրոցում կյանքը չի կարող հեշտ լինել երեխայի համար՝ նա պետք է զգա ե՛ւ ցավ, ե՛ւ ուրախություն, ունենա թե դժվարություններ, թե հաղթանակներ: Դպրոցում աշակերտը պետք է ընկալի համակեցության նորմերի իմաստը եւ ընդունի դրանք: Այդ ամենի պտուղը կլինեն իրական արժեքները, այլ ոչ թե թելադրված, անգիր արած, բայց աշակերտի համար ոչինչ չնշանակող ճշմարտությունները: Եթե մենք կարողանանք կառուցել դպրոցներ, որոնք կձևավորեն արժեքներ աճող սերնդի համար, կունենանք աշխարհի ամենալավ եւ ամենաիմաստալից կրթական համակարգը: Հաշվի առնելով դա՝ ընտրվել է հետազոտական թեման՝ «Սովորողի մեջ արժեքային համակարգի ձևավորումը առարկայի դասավանդման ընթացքում»:

Հետազոտության առարկան՝ հանրակրթական հաստատությունում ուսուցչի բազմաբովանդակ գործունեությունն է և աշակերտի կյանքում որպես ավելին քան դաս սովորողի տեղ զբաղեցնելը: Ուսումնասիրության նպատակն է հիմնավորել ուսուցչի կարևորությունը աշակերտի մեջ արժեհամակարգի ձևավորումը դասապրոցեսի ընթացքում:

Աշակերտի մեջ արժեհամակարգի ձևավորման գործընթացը առավել արդյունավետ կլինի, եթե.

1) Պետությունը կրթությունը և ուսուցչին դիտարկի որպես պետականաշինության համար առաջնային օղակ:

2) Ուսուցիչը՝ որպես ռեսուրսի աղբյուր

3) Ուսուցչի՝ մոտիվացնող և քաջալերող դերը

Ժամանակակից հասարակությունն արմատական փոփոխությունների մի բարդ շրջան է անցնում: Դա անմիջականորեն կապված է երիտասարդ սերնդի մտածելակերպի, գործելակերպի, հոգեբանության և արժեհամակարգի կողմնորոշման վրա:

Նոր սերնդի արժեհամակարգի ձևավորման, կրթության և դաստիարակության գործում լուրջ անելիքներ ունի բնավ հայ դպրոցը, որի գերնպատակն է կերտել բարոյական, ազգային արժեքներով օժտված, ազգային նկարագիր ունեցող սերունդ: Ժամանակակից դպրոցի կարևորագույն առաքելություններից մեկն էլ երեխայի մեջ իր ազգին բնորոշ բարոյական և հոգևոր արժեքների ձևավորումն ու զարգացումն է: Նրա խնդիրն է պահպանել և փոխանցել այն արժեքները, որոնք ժառանգել ենք մեր նախնիներից, և որը մեր անխառն ինքնատիպությունն է համաշխարհային մշակույթի բազմերանգության ու բազմազանության մեջ: Ուստի 21-րդ դարի դպրոցում դաստիարակության և կրթական գործընթացի ճիշտ կազմակերպման համար շատ կարևոր են ոչ միայն համամարդկային, այլև հայրենի մշակույթի բարձրարժեք ստեղծագործությունների ուսումնասիրումն ու ուսուցումը ուսուցչի ճիշտ մատուցմամբ: Դրա համար յուրաքանչյուր ուսուցիչ պետք է գիտակցի իր դերի նշանակությունը: Յուրաքանչյուր գրագետ մարդ պարտական է իր ուսուցչին: Հզոր է այն ացգը, որն ունի լավագույն ուսուցչություն: Ծնողները երեխային տալիս են մարմին, իսկ ուսուցիչը՝ հոգի, բարի կամք ու բարձրագույն իդեալներ: Ուսուցիչը պետք է սիրի իր աշխատանքը, պետք է դաստիարակի կոչում զգա իր մեջ, սիրի իր արվեստը և այդ զգացումով տոգորված գործադրի իր բոլոր միջոցները՝ զարկ տալու երեխաների առաջադիմությանը: Լավ ուսուցիչն իր կոչմանն արժանի համարվելու համար երբեք չպետք է մոռանա, որ ինքն էլ մի ժամանակ երեխա է եղել: Յուրաքանչյուր գրագետ մարդ պարտական է իր ուսուցչին: Հզոր է այն ացգը, որն ունի լավագույն ուսուցչություն: Ծնողները երեխային տալիս են մարմին, իսկ ուսուցիչը՝ հոգի, բարի կամք ու բարձրագույն իդեալներ: Ուսուցիչը պետք է սիրի իր աշխատանքը, պետք է դաստիարակի կոչում զգա իր մեջ, սիրի իր արվեստը և այդ զգացումով տոգորված գործադրի իր բոլոր միջոցները՝ զարկ տալու երեխաների առաջադիմությանը: Լավ ուսուցիչն իր կոչմանն արժանի համարվելու համար երբեք չպետք է մոռանա, որ ինքն էլ մի ժամանակ երեխա է եղել: Այսինքն՝ յուրաքանչյուր ուսուցիչ իրեն պետք է նայի աշակերտի աչքերով: Նա, որքան էլ հմուտ ու փորձառու լինի, պարտավոր է նախապատրաստվել ամեն մի դասի: Ամեն ոք ուսուցիչ դառնալ չի կարող: Այս մասնագիտությունը պատկանում է այն մարդկանց, ովքեր գիտության ջահ ունեն, որով էլ պատրաստվում են սաների հոգու մեջ կերտել պատասխանատվության ու համերա

Գլուխ 1. Ուսուցչի դերը արժեհամակարգի ձևավորման գործընթացում

1.1. Ուսուցչի դերը ավելի բազմաբովանդակ է, քան միայն դաս տվող:

Մեր օրերում էականորեն փոխվել է ուսուցչի դերը հասարակության մեջ: Մանկավարժական գիտությունը մեծ ուշադրություն է դարձնում ուսուցչի դերի լիարժեք կայացմանը, որի մեջ մտնում են ուսուցչի մասնագիտական ունակությունները, կարողությունները, հմտություններն ու էթիկան: Ուսուցիչը երկու դեր է կատարում աշակերտի կյանքում: Առաջին՝ նրա մարդ ձևավորելու գործում, և երկրորդ՝ նրա կրթության հարցում: : Ուսուցչի աշխատանքը բոլոր ժամանակներում էլ եղել է հարգված ու պահանջված աշխատանք: Այն բժշկության հետ միասին հասել է մինչև մեր օրերը դարերի խորքից: Ոչինչ երբեք չի կարող փոխարինել ուսուցիչ-դաստիարակին, նրա մանկավարժական վարպետությանը, կուլտուրային և իհարկե ամենակարևորին՝ հեղինակությանը պայմանավորված է նրա թե՛ անձնային, թե՛ մասնագիտական որակներով: Նրա դերից և աշխատանքի որակից է կախված, թե վաղն ինչ անհատներ կյանք կմտնեն, ինչ արժեհամակարգով և ովքեր կձևավորեն մեր հանրությունը՝ որոշելով պետության ապագան: Շատ կարևոր է նաև ուսուցչի մարդ տեսակը, նրա վարքագիծը, քանի որ նա վառ օրինակ է հանդիսանում աշակերտի համար: Կյանքն ավելի բարձր է խոսում, քան խոսքերը:

Ուսուցչի դերը բազմազան է: Մեզանում ուսուցիչը սովորաբար ընկալվում է որպես սովորեցնող՝ ակադեմիական գիտելիքը մեխանիկորեն փոխանցող անձ: Հաճախ նույնիսկ կիրառվում է ոչ թե ուսուցիչ, այլ՝ դասատու բառը. այսինքն՝ ուսուցիչը ընկալվում է նույնիսկ ոչ թե որպես սովորեցնող, տեսական և գործնական հմտություններ փոխանցող, այլ ընդամենը դաս տվող, վարժեցնող անձ (հատկանշական է, որ նախկինում տարածված էր վարժապետ եզրույթը, որն այժմ կիրառվում է ծաղրանքի համատեքստում):

Ըստ էության, տեղի է ունեցել ուսուցչի դերի աղավաղում ծնողների, աշակերտների և լայն հասարակության ընկալումներում: Մինչդեռ ուսուցչի դերն ավելի բազմազան ու բազմաբովանդակ է, քան պարզապես դաս տվողի, ինչ-որ բան սովորեցնողի դերը:

Եթե դիտարկենք ուսուցչի կամ ընդհանրապես դպրոցի դերը երեխայի կրթության իրավունքի իրացման հարցում, ապա թերևս որպես առաջին և ամենակարևոր դերերից մեկը կառանձնացնենք ուսուցչի կամ դպրոցի դերը՝ որպես սոցիալական հավասարակշռողի կամ հավասարակշռությունը պահպանողի:

Գաղտնիք չէ, որ Հայաստանի տարածքային անհամաչափ սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդյունքում հասարակությունը ևս, իր սոցիալական բաղադրիչով, բազմաշերտ է: Միևնույն դպրոցում կամ դասարանում սովորում են տարբեր սոցիալական-տնտեսական կարգավիճակ ունեցող ընտանիքների կամ տարբեր կենսապայմաններում ապրող երեխաներ: Հետազոտությունները վկայում են, որ ավելի լավ կրթություն ստացած ծնողների երեխաները առավել մեծ հավանականություն ունեն հաջողության հասնելու կրթության ասպարեզում, քան, օրինակ, այն երեխաները, որոնց ծնողները չունեն բարձրագույն կրթություն:

Տվյալ դեպքում, դպրոցը և ուսուցիչը պարտավոր են լրացնել ընտանիքի կամ ծնողների կրթվածության մակարդակի բացը՝ հավասարակշռելով և հնարավորություն տալով երեխային լիարժեք իրացնել կրթության իրավունքը: Ուսուցիչը կարող է մեղմել նաև ընտանիքներում առկա անբարենպաստ հոգեբանական մթնոլորտի ազդեցությունը՝ օգնելով երեխային լիարժեք ներառվել թե՛ դասապրոցեստում, թե՛ հանրային կյանքում:

Պետության քաղաքականության մշակման տեսանկյունից սա շատ կարևոր է այն պետությունները, որոնք ունեն սոցիալական արդարության տեսլական, հստակ քայլեր են ձեռնարկում կրթության մեջ յուրանքանչյուր երեխայի կարիքների վերհանման և որակյալ հանրակրթությունը հատկապես խոցելի ընտանիքների երեխաների համար առավելագույնս մատչելի ու հասանելի դարձնելու համար:

Երեխայի խնամողին փոխարինողի դերը: Հաճախ դասապրոցեստում ուսուցիչը բխվում է բուն ակադեմիական կրթության հետ չառնչվող երևույթների, ինչպիսիք են, օրինակ, սովորողների միջանձնային կոնֆլիկտները, առանձին երեխաների՝ տվյալ պահի հուզմունքը կամ տարբեր պատճառներով պայմանավորված բարդ հոգեվիճակը, տրամադրության անկումը և այլն:

Այստեղ արդեն կարևորվում է ուսուցչի՝ ոչ այնքան կրթողի, որքան աջակցողի ու խնամողի դերը: Ուստի կարևոր է, որ ուսուցիչն ունենա անհրաժեշտ գիտելիքներ և

հմտություններ՝ այդ դերը ստանձնելու և իրավիճակն արդյունավետ հասցեագրելու համար:

Ուսուցիչը՝ որպես ռեսուրսի աղբյուր: Տվյալ դեպքում որպես ռեսուրս կարելի է դիտարկել և՛ գիտելիքը, և՛ հմտությունները, և՛ կենսափորձը: Հաճախ ուսուցիչը երեխայի համար դառնում է հեղինակություն և շատ դեպքերում ավելի բարձր հեղինակություն, քան հենց երեխայի ծնողները: Շատ կարևոր է, թե ինչ աշխարհայացքի, ինչ արժեհամակարգի, ինչ ռեսուրսների կրող է ուսուցիչը և այդ ռեսուրսը երեխաներին փոխանցելու ինչպիսի հմտություններ ունի:

Շատ կարևոր է, որ ուսուցիչն ընդհանրապես զերծ լինի որևէ տեսակի կարծրատիպերից: Եթե ուսուցիչը, օրինակ, ունի կանխակալ վերաբերմունք որոշակի խմբի երեխաների նկատմամբ, ապա արդյունավետ ուսուցում, բնականաբար, չի ստացվի: Ունենք հետազոտություններ, որոնք վկայում են ուսուցիչների շրջանում գենդերային կարծրատիպերի առկայության մասին: Արդյունքում կրթության իրավունքի հավասար իրացման հնարավորությունների տեսակետից խոցելի են դառնում աղջիկները:

Օրինակ, ուսուցիչը մտնում է դասասենյակ՝ ի սկզբանե համարելով, որ կան ինչ-որ դերեր կամ մասնագիտություններ, որոնք բնորոշ են միայն աղջկան կամ միայն տղային, կամ, որ միայն տղան կարող է ունենալ մեծ ընկերական շրջապատ, պաշտոն զբաղեցնել կամ որոշակի ոլորտում կարիերա անել, իսկ աղջիկը՝ ոչ: Լինելով նման գենդերային կարծրատիպերի կրողը և այդ կարծրատիպերով դասարան մտնելով՝ ուսուցիչն արդեն իսկ վտանգում է հավասարության և խտրականությունից զերծ սկզբունքի հիման վրա դասավանդումը:

Կարծրատիպերը կարող են լինել ոչ միայն գենդերային, այլև կրոնական, ռասայական, սոցիալական և այլն: Նույն կերպ, եթե ուսուցիչը դասասենյակ է մտնում ի սկզբանե կանխակալ վերաբերմունքով, օրինակ, ընտանեկան բռնության մեջ ապրող կամ հարբեցող ծնող ունեցող երեխաների նկատմամբ, ապա տվյալ խմբի երեխաները մարզինալացվում են դասասենյակում, և վտանգվում է նրանց կրթության իրավունքը:

Ցավոք, ոչ միշտ են ուսուցիչների կողմից լիարժեքորեն ընկալվում իրենց՝ ռեսուրս կրողի և հավասարակշռողի դերերը:

Ուսուցչի՝ մոտիվացնող և քաջալերող դերը պակաս կարևոր չէ սովորողների հաջողության գործում: Մենք բոլորս էլ դպրոցում սովորելու տարիներին ունեցել ենք գոնե մեկ ուսուցիչ, որը մշտապես օգնել ու քաջալերել է մեզ՝ ավելի մեծ ձեռքբերումների և բարձունքների հասնելու համար: Նույնիսկ եթե առաջին հայացքից երեխան չի ցուցաբերում մեծ հետաքրքրվածություն կամ ակնհայտ ունակություններ այս կամ այն առարկայի նկատմամբ, դեռ չի նշանակում, որ նա ընդունակ չէ սովորելու կամ կրթվելու:

Ուշադիր և քաջալերող դերը ստանձնած ուսուցիչը չի հանձնվի, այլ կշարունակի փնտրել հնարավորություններ՝ երեխային մոտիվացնելու և քաջալերելու սովորել, բացահայտել նոր աշխարհ: Դժվարությամբ սովորող, առարկայի ու ուսուցման նկատմամբ ակնհայտորեն ուշադրություն և հետաքրքրվածություն չցուցաբերող երեխաների առկայության պարագայում կարևոր է, որ ուսուցիչը անտարբեր չլինի և ժամանակին նկատի ու սահմանի խնդիրը, ծնողի և սովորողի հետ միասին նշագծի հաջողության հասնելու ուղին և հաստատակամորեն առաջնորդի սովորողին:

Գլուխ 2. Օտար լեզվի ուսուցման դերը աշակերտի կյանքում, որպես բազմամշակույթ կրող անձ

Լինելով օտար լեզվի մասնագետ, ով երիտասարդ տարիքից դասավանդում է անգլերեն լեզու չէի կարող այս թեմային չանրադառնալ: Ժամանակակից աշխարհում որտեղ ապրում, աշխատում և փորձում ենք քայլել կյանքին համընթաց, չենք կարող չնդունել, որ շատ կարևոր է տիրապետել օտար լեզվի քանզի եթե ուզում ենք տիրապետել մեր շուրջ կատարվող իրադարձություններին հենց բնօրինակից ապա պետք է կարևորել օտար լեզվի ուսուցումն ու տիրապետումը: Բացի ինտելեկտուալ և կիրթ մարդ դաստիարակելը մեզանից պահանջվում է աշակերտին ծանոթացնել օտար մշակույթին, արժեհամակարգին ընդծելով դրական և բացասական կողմերը:

Աշխարհում շատ երկրներ կան, և նրանց բնակիչների խոսած լեզուներն էլ ավելի շատ են: Եվ այս դեպքում խոսքը ոչ թե հարյուր -երկուսի, այլ մի քանի հազարի մասին է: Ինչպե՞ս կարող է երկրի բնակչությունը հասկանալ միմյանց: Բայց այս նպատակին ծառայում են միջազգային լեզուները, որոնք մեզ բոլորիս թույլ են տալիս շփվել միմյանց հետ՝ անկախ ազգությունից և բնակության վայրից: Նրանցից մեկը անգլերենն է: Ավելին, անգլերենը ողջ մարդկության համար միջազգային հաղորդակցության լեզու է: Անգլերեն լեզվի կարևորությունը ժամանակակից աշխարհում դժվար է գերազնահատել: Չնայած իր բազմազան տարբերակներին և յուրաքանչյուր ազգության համար հատուկ հատկանիշների առկայությանը, անգլերենը շարունակում է մնալ ամենատարածված լեզուն մեր աշխարհում:

Անգլերեն լեզվի կարևորությունը ժամանակակից աշխարհում այնքան մեծ է, որ դրա իմացությունն արտոնություն կամ շքեղություն չէ: Այսօր կարիք չկա վիճել անգլերենի դերի և նշանակության մասին մարդու կյանքում: Ձեռնարկությունները մտնում են համագործակցության նոր ձևի մեջ. Հաստատվում են նրանց անմիջական կապերը օտարերկրյա գործընկերների հետ, իրականացվում են համատեղ հետազոտական և մշակման և փորձարարական աշխատանքներ: Այդ նպատակների համար ստեղծվում են գիտնականների և մասնագետների համատեղ թիմեր: Ավելի ու ավելի ակնհայտ է դառնում,

որ օտար լեզվով խոսող մասնագետներին նպատակահարմար է արտագնա աշխատանքի ուղարկել: Մա կօզնի ձեզ սովորել երկրի, արդյունաբերության, ձեռնարկության մասին:

Օտար լեզուն ` որպես ակադեմիական առարկա, կարևոր տեղ է գրավում երիտասարդների դպրոցական կրթության մեջ: Օտար լեզուն հարստացնում է մեր հորիզոնը պատմության, աշխարհագրության, գրականության, արվեստի, երաժշտության մասին տեղեկատվությամբ, ծանոթանում ուսումնասիրվող լեզվի երկրների կյանքին և մարդկային արժեքներին: Անգլերեն լեզվի իմացությունը կյանքի ճանապարհին հաջողության գրավականներից մեկն է, թույլ է տալիս մեկ քայլ ավելի բարձրանալ` դրանով իսկ հարստացնելով նրանց գիտելիքներն ու մտավոր կարողությունները` նրանց կյանքը դարձնելով հետաքրքիր և բազմազան: Ամփոփելով` կարող ենք ասել, որ ժամանակակից աշխարհում մարդը ձգտում է կարիերայի աճի, ավելի ընդարձակ հաղորդակցության, տարբեր աղբյուրներից վերջին տեղեկությունները ստանալու, իր կյանքի հեռանկարների ընդլայնման և, վերջապես, պարզապես ավելի հետաքրքիր և բազմազան կյանքի: Այս ամենի հետ մեկտեղ թույլ է տալիս համեմատականներ անցկացնել օտար և հայեցի արժանիքների միջև և գնահատել մերը, քանզի հայի արժանիքներն ամենա բարձրն ու վեհն են:

2.1 Օտար լեզվի ուսուցչի դերը որպես արժեք ձևավորող

Օտար լեզվի ուսուցիչը պետք է գիտակցի իր դերը ժամանակակից աշխարհում, այս օտար աշխարհում, այսպես կոչված, ուղեցույցի դերը: Բայց ամենակարևորը` պետք է հավատալ, որ լեզուների ընդունակները շատ քիչ են, բայց շատ են նրանք, ովքեր կորցրել են իրենց հանդեպ հավատը` ուսուցչի չափից դուրս խստությունից:

Կասկած չկա, որ հիմնական պահանջներից մեկը հոգեբանական բնութագրերը հաշվի առնելն է, այսինքն. սա ենթադրում է զգույշ վերաբերմունք ուսուցչի հետեւից եկող աշակերտի նկատմամբ: Մշակութային պատնեշի բացումը շատ տհաճ անակնկալ ստացվեց և` ուսուցիչների, և` աշակերտների համար, քանի որ այն ավելի վտանգավոր և տհաճ է, քան լեզվական պատնեշը երկու հիմնական պատճառով.

Մշակութային պատնեշը տեսանելի չէ, արժեքներինը` վտանգավոր.

Մշակութային և արժեքային սխալները շատ ավելի ցավոտ ու ագրեսիվ են ընկալվում, քան լեզվական սխալները:

Ձանգվածային հաղորդակցության պայմաններում հատկապես պարզ դարձավ, որ լեզուն հաղորդակցության հիմնական միջոցն է, բայց հեռու միակից: Հաղորդակցության հաջողությունը կախված է բազմաթիվ գործոններից: Մշակույթն այս համատեքստում նշանակում է ավանդույթներ, ապրելակերպ, համոզմունքներ, գաղափարախոսություն, աշխարհայացք, արժեքային համակարգ և այլն:

Մարդկանց հաղորդակցվել (բանավոր և գրավոր), սովորեցնել, թե ինչպես վերարտադրել, ստեղծել և ոչ միայն հասկանալ օտար խոսքը, շատ բարդ խնդիր է, որը բարդանում է նրանով, որ հաղորդակցությունը պարզապես բանավոր գործընթաց չէ: Դրա արդյունավետությունը, բացի լեզվի իմացությունից, կախված է բազմաթիվ գործոններից.

- Կապի պայմաններ
- Հաղորդակցման մշակույթ
- Էթիկետի կանոններ
- Հաղորդակցության ոչ խոսքային ձևերի իմացություն
- Խորը ֆոնային գիտելիքներ

Օտար լեզվի ուսուցման գործընթացում, հատկապես բազմալեզվության պայմաններում, հաղորդակցության դասավանդման բարձր արդյունավետությանը, մարդկանց միջև հաղորդակցությունը հնարավոր է ձեռք բերել միայն սոցիալ-մշակութային գործոնի հստակ ըմբռնման և իրական դիտարկման պայմաններում: Այս գործոնը ներառում է բնիկ խոսնակների ապրելակերպը, նրանց ազգային բնավորությունը, մտածելակերպը, արժեքները, քանի որ խոսքի մեջ բառերի իրական օգտագործումը որոշվում է բանախոսի սոցիալական և մշակութային կյանքի իմացությամբ: Այսպիսով, օտար լեզու ուսումնասիրող մարդը պետք է սովորի այլմոլորակային աշխարհի երեք պատկեր՝ իրական, մշակութային, հայեցակարգային և լեզվական: Բայց իրական աշխարհից դեպի հասկացություն և դրա բանավոր արտահայտում ուղին տարբեր է տարբեր ժողովուրդների համար, ինչը պայմանավորված է պատմությամբ, աշխարհագրությամբ, մտածելակերպով կյանքի յուրահատկություններով և նրանց գիտակցության զարգացման տարբերությամբ:

Լեզվական արգելքն ամենաակնհայտն է և ամենադժվարը հաղթահարելը: Բառի իմաստը մի թեև է, որը կապում է լեզվի աշխարհը իրականության աշխարհի հետ: Մայրենի բառի

իմաստը տանում է դեպի հայրենի աշխարհ: Օտար լեզվի իմաստը տանում է դեպի օտար աշխարհ՝ օտար ու խորթ: Վերցնենք, օրինակ, տուն բառը, որ անգլերենում և ասենք ռուսաց լեզվում կամ հայերանում ունեն տարբեր իմաստներ: Ռուսերենով տուն կարելի է անվանել ոչ միայն այն վայրը, որտեղ մարդը ապրում է, այլ նաև այն վայրը, որտեղ նա աշխատում է, իսկ տունը այն վայրն է, որտեղ մարդը կարող է միայն ապրել: Եվ նաև DOM և house բառերը տարբերվում են իրենց գործածությամբ: Ռուսերենում DOM-ը ցանկացած հասցեի պարտադիր բաղադրիչ է, իսկ անգլերենում՝ ոչ: Այսպիսով, տան ռուսերեն գաղափարը և տուն բառի անգլերեն գաղափարը բացարձակապես երկու տարբեր հասկացություններ են, որոնք սահմանվում են երկու տարբեր մշակույթ:

Տուն և տուն հասկացությունները զարգացել են դարերի ընթացքում ապրելակերպի, մշակույթի և շատ այլ գործոնների ազդեցության տակ: Այսպիսով, տարբեր լեզուների բառերի հետևում տարբեր աշխարհներ են: Խոսքը շղարշ է իրական կյանքի վրա:

Այսպիսով, յուրաքանչյուր դաս մշակույթների բախում է: Այլ երկրների լեզուն նույնպես արտացոլում է այլ հասկացություններ, շատ առումներով տարբեր աշխարհ:

Այնպես որ, օտար լեզվին որպես հաղորդակցման միջոց տիրապետելու հիմնական պայմանը լեզվի և մշակույթի համատեղ ուսումնասիրությունն է: Առանց թիրախային լեզվի աշխարհի մասին նախնական գիտելիքների, դուք չեք կարող ակտիվորեն օգտագործել դրանք: Օտար լեզուների դասավանդման հատկապես կարևոր նորամուծությունը ձևակերպված է հետևյալ կերպ. օտար լեզու և աշխարհ մայրենի լեզվի և սովորողի աշխարհի հետ համատեղ ուսուցում: Օտար լեզուներ սովորելու և դասավանդելու երկու սկզբունք կա.

1-ին սկզբունքը հիմնված է մի պարզ փաստի վրա. միջմշակութային հաղորդակցության մեր գործընկերները մեզանից կարիք ունեն ոչ միայն իրենց աշխարհի, այլև ավելի մեծ չափով մեր աշխարհի իմացության: Այսինքն՝ օտարերկրացիները մեզ հետ շփվելու են ոչ միայն մեզնից իրենց աշխարհի մասին սովորելու, այլև մեզնից մեր աշխարհի մասին տեղեկություններ ստանալու համար: Սկզբունք 2 - հիմնված է այս լեզուն որպես հաղորդակցման միջոց օգտագործող մարդկանց օտար լեզվի և մշակույթի համատեղ ուսումնասիրության վրա: Այս սկզբունքը ինտենսիվորեն ներդրվել է ուսումնական գործընթացում: Այնուամենայնիվ, լիարժեք և արդյունավետ հաղորդակցությունը լիովին իրականացվում է միայն հայրենի աշխարհի իմացության պայմանով:

Այսպիսով, օտար լեզուների դասավանդման ամենակարևոր խնդիրը հայրենասեր և մեր երկրի քաղաքացի դաստիարակելն է: Օտար լեզու կատարելապես սովորելը գրեթե անհնար է: Բայց բացարձակապես բոլորը կարող են սովորել արտահայտել իրենց մտքերը և շփվել: Չկան լեզուների բացարձակապես անընդունակ մարդիկ:

«Ցանկացած առարկայի ուսուցումը ջահը վառելն է» հայտնի փոխաբերությունը կարող է փոխակերպվել հետևյալ կերպ. «Մի հանգցրու ջահերը: Հակառակ դեպքում, ոչ ոք երբեք չի լցնի անոթը »

Օտար լեզվի ուսուցման մեջ գլխավորը երկու սերն է՝ սերը առարկայի և սերը երեխաների հանդեպ:

Ամենակարևորը դաստիարակել արժանապատիվ հայ մարդ և քաղաքացի:

Եզրակացություն

Այս հետազոտական աշխատանքը շոշափում է այնպիսի թեմա ,որ անկասկած մեծ դեր ու նշանակություն ունի Հայաստանի և հայ ազգի համար:Խոսքը գնում է արժեքների ձևավորման մասին դասապրոցեսի ժամանակ՝ հատկապես օտար լեզվի:Այստեղ անմասն չի մնում ուսուցչի դերն ու կարևորությունը: Արժեհամակարգի ձևավորման և նրա հարաբերական կայունության ապահովման համար հանրակրթության բնագավառում կարևոր և անփոխարինելի նշանակություն ունեն բոլոր ուսումնական առարկանները մասնավորապես այս աշխատանքում՝օտար լեզուն: Հետազոտական աշխատանքում անրադարձել են ուսուցչի կարևորագույն դերին,նրա կատարած մեծ, բայց մեր օրերում չգնահատվող աշխատանքին: Ուսուցչի մանկավարժական վարպետությունը , տակտն ու հեղինակությունը մեծ դեր են խաղում աշակերտների բարոյական դաստիարակության գործում: Ըստ ամենայնի խրախուսելով և զարգացնելով աշակերտների նախաձեռնությունն ու ինքնուրույնությունը՝ ուսուցիչը շտկում է նրանց հետ հարաբերությունների ոճը նրանց աճող ինքնուրույնության համապատասխան:

Աշակերտների նկատմամբ հարգանքը դպրոցում պետք է լինի ուսումնադաստիարակչական աշխատանքների հիմքերի հիմքը: Ուսուցչի հարգանքն աշակերտների նկատմամբ՝ որպես անձի՝ դա աշակերտի անձը նսեմացնելու , նրա արժանապատվությունը վիրավորելու անթույլատրելիությունն է: «Անձի պրոբլեմը ,-գրել է Մակարենկոն,-կարող է լուծվել, եթե ամեն մարդու մեջ կարողանանք տեսնել անձնավորությունը»: Հայեցի արժեհամակարգով անձնավորություն ձևավորելու համար մանկավարժի ջանքերը աշակերտի կողմից կնդունվեն պատասխան դրական ռեակցեաներով: Որոշ իմաստով կարելի է ասել, որ դաստիարակությունը փոխադարձ բարի ցանկության, փոխադարձ վստահության ու հարգանքի արտահայտությունն է, որոնք սահմանվում էին ուսուցչի և աշակերտների միջև: Սովորողների անձի արժեքների ձևավորման առումով ժամանակակից հանրակրթության մեջ ուրույն նշանակություն ունեն ուսուցանվող օտար լեզուները, մասնավորապես՝ նկատի ունենք անգլերեն լեզուն, որով

ստեղծված համաշխարհային նշանակության գրական կոթողներն ունեն սերունդ կրթելու և մարդկային հատկանիշներով նրանց դաստիարակելու հսկայական ներուժ: Ահա թե ինչու հանրակրթական դպրոցում անգլերեն լեզվի դասավանդումը դուրս է գալիս սոսկ օտար լեզու և օտար մշակույթ ուսուցանելու նեղ շրջանակից և վերածվում է սովորողների գեղագիտական, բարոյական, հոգևոր արժեհամակարգը ձևավորելու միջոցի, որի դերը չպետք է թերագնահատել: Օտար լեզվի ուսուցանումը թույլ է տալիս անուղղակիորեն նրանց դաստիարակել այլոց հոգևոր արժեքները ճանաչելու և գնահատելու բարոյական պատրաստակամությամբ: Լեզվի պատշաճ իմացությունը թույլ է տալիս առավել սերտ շփում ունենալ օտար գրականության հետ, որը հարստացնում է սովորողի հոգևոր պաշարները և հղկում գեղագիտական ճաշակը, ինչը էական նշանակություն ունի նրանց արժեհամակարգի լիարժեքության առումով: Արժեքների բուրգի գագաթին գտնվող նվիրական ու մեծագույն արժեքի՝ հայրենասիրության զգացումը դաստիարակելն է: Հայրենասիրությունն այն մեծագույն արժեքն է, որ հարգանք ու պատկառանք է հարուցում, նույնիսկ երբ դրսևորվում է հակառակորդի կամ թշնամու մոտ:

Ուսուցչի քաղաքացիական դիրքորոշումը, ձգտումը՝ դաստիարակել բարձր արժեքներ կրող քաղաքացիներ, նրա մտահորիզոնը, հասարակական լայնախոհությունը, սերը երեխաների նկատմամբ ուսումնական գործընթացի արժեքային դաստիարակչական ներգործության բարձրացման կարևոր պայմաններից են: Ընդ որում՝ դաստիարակչական խնդիրների լուծումը պայմանավորված է նաև նրանով, որ ուսուցիչը համագործակցային փոխհարաբերությունների միջոցով նախատեսում է աշակերտների ոչ միայն մտավոր, այլև բարոյական, գեղագիտական ու ֆիզիկական դաստիարակության խնդիրների նկատմամբ համակողմանի մոտեցում:

Ուսուցման գործընթացում լուծվում են սովորողների կրթական, դաստիարակչական կամ արժեքային և ընդհանուր զարգացման խնդիրները: Դրա համար յուրաքանչյուր դասի դաստիարակչական խնդիրների լուծումը նախատեսում է ոչ թե մեկուսացված կամ առանձին մոտեցում, այլ գիտելիքների ու կարողությունների, արժեքային որակների, կամքի, բնավորության, զգացմունքների, հոգեբանական տարբեր դրսևորումների միաժամանակյա և փոխկապակցված մոտեցում:

«Եթե դուք ունակ եք որոշելու երեխայի ունակությունն ու նրա ուժը, դուք պետք է գիտենաք, որ ամենամեծ ուրախությունը՝ դժվարությունների հաղթահարման, նպատակին հասնելու, գաղտնիքի բացահայտման ուրախությունը հաղթանակի բերկրանքն է ու ինքնուրույն դառնալու, տիրելու ու տիրապետելու երջանկությունը: Յուրաքանչյուր դասի ժամանակ ուսուցիչը որոշակի դաստիարակչական խնդիրներ է լուծում՝ հաշվի առնելով տվյալ առարկայի և թեմայի ուսումնասիրման հիմնական խնդիրները, որոնք ներկայացված են առարկայական ծրագրերում: Նա առանձնացնում է ընդհանուր դաստիարակչական խնդիրները, որոնք առանձին աշակերտների մոտ հաճախակի են դրսևորվում: : Ուսուցիչը ուսուցման կազմակերպման տարբեր ձևերի ընտրության միջոցով (անհատական, խմբային, էքսկուրսիա, դասղեկական ժամ արտադասարանական միջոցառումներ և այլն): Առավել արդյունավետ է դարձնում աշակերտների արժեհամակարգային դաստիարակչական խնդիրների լուծումը: Օրինակ՝ խմբային աշխատանքի ժամանակ աշակերտները սովորում են ուշադրությամբ վերաբերվել միմյանց, միասին հաղթահարել դժվարությունները, միասին ձեռք բերել հաջողություններ, լսել հակադիր կարծիքներ, ընդօրինակել միմյանց և այլն: Հասակակիցների խմբում աշակերտն ավելի ազատ է արտահայտում իր մտքերն ու դատողությունները, գործում է անկաշկանդ, ինչն էլ նպաստում է ուսուցման արդյունավետ կազմակերպմանը: Անհատական աշխատանքում դաստիարակվում է աշակերտների ինտելեկտուալ պատրաստականությունը դժվարությունները հաղթահարելու գործում, ձևավորվում են համառության, ինքնակազմակերպման և ինքնավերահսկման ընդունակություններ: «Հատկապես դեռահասների առանձնահատուկ զգացմունքայնությունը, ինքնասիրությունը, որ հաճախ արտահայտում է նրանց ինքնահաստատման և հասուն երևալու ձգտումը, մանկավարժից պահանջում է անհրաժեշտ նրբանկատություն, հարգանք դեռահասի անձի նկատմամբ»:

Ելնելով վերոգրյալից՝ կարող ենք եզրահանգել, որ արժեքային համակարգի ձևավորումը ժամանակակից դպրոցի գերխնդիրն է և մշտապես պետք է լինի մանկավարժների ուշադրության կենտրոնում:

Գրականության ցանկ

1. Բաբանսկի Յու. Կ., Պոբեդանոսցև Գ. Ա., Աշակերտների դաստիարակությանը կոմպլեքսային մոտեցում, Երևան, 1987թ., 112 էջ:
2. Մուդրիկ Ա. Վ., Դպրոցականի անձը և նրա դաստիարակությունը կոլեկտիվում, Երևան, 1986թ., 86 էջ:
3. .Я. Корчак, Избранные педагогические произведения, М., 1979, Ա. Գևորգյան, Ազգային կրթության դերն ու նշանակությունը սովորողների հայեցի
4. Բաբանսկի Յու.-Աշակերտների դաստիարակությունը կոմպլեքսային մոտեցում:
5. Մուդրիկ Ա. Վ.-Դպրոցականի անձը և նրա դաստիարակությունը կոլեկտիվում
6. Առարկայական չափորոշիչներ.<https://escs.am/am>
7. Հանրակրթության պետական չափորոշիչ <https://www.arlis.am/documentview>